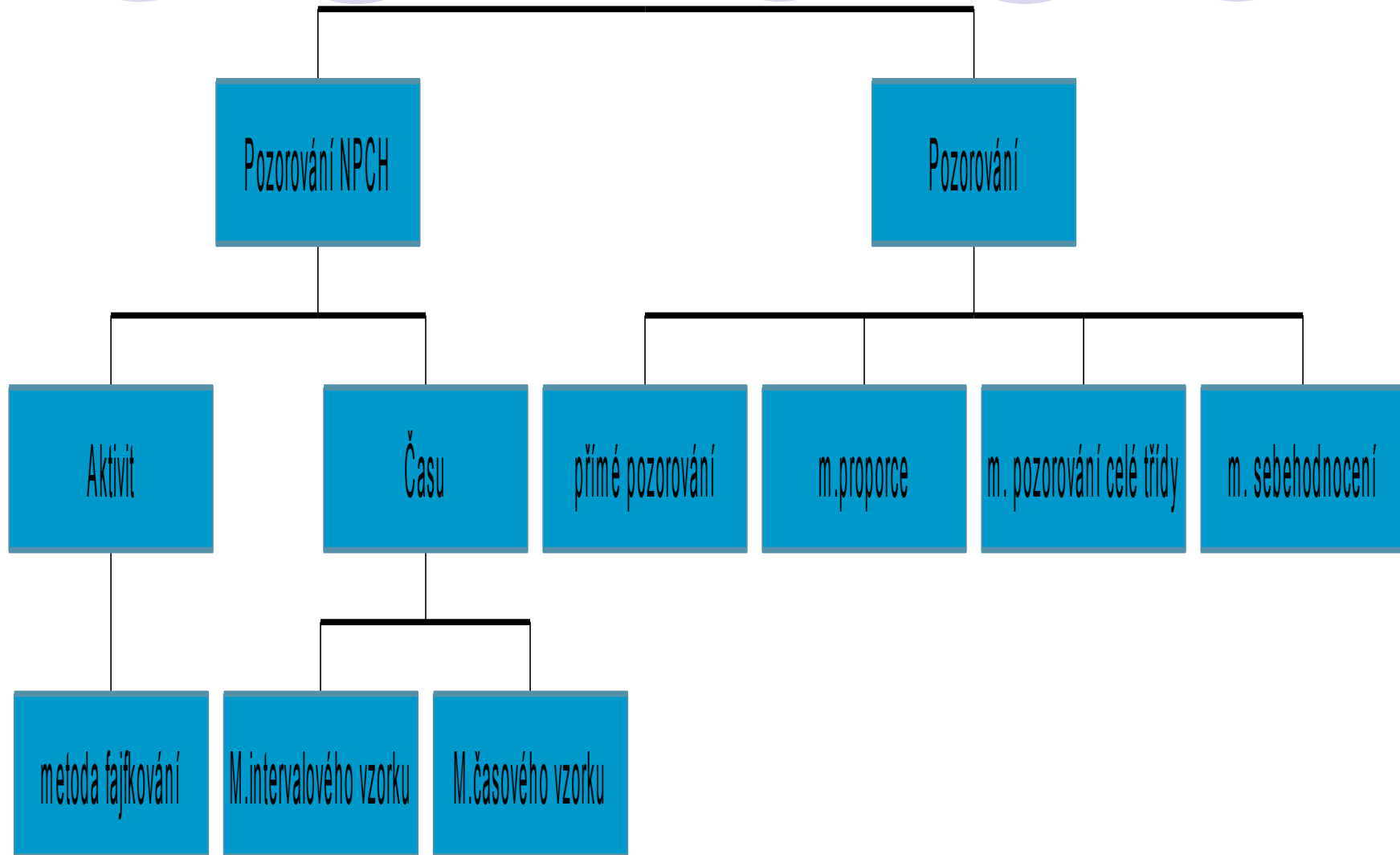

Metody poznávání a hodnocení dítěte s poruchovým chováním III.

Měření chování nežádoucích projevů
chování - pozorování

Metody hodnocení a analýzy chování žáka

Pozorování - základní metoda

- **Jde o druhý krok** první fáze behaviorálního managementu
- **identifikace** problémového chování je preciznější, podrobnější
- může **změnit náš názor** na chování žáka
- **jak často, kde a kdy**
- umožní **stanovit priority intervence**
- může **odhalit model** chování žáka, který sám nabízí intervenční postupy

Zjišťuje se:

- stupeň poruchy,
- frekvence nežádoucích projevů chování (NPCH),
- dynamika NPCH,
- upřednostňované způsoby chování popř. NPCH,
- situace, které předchází NPCH atd.

Rámec metod měření chování

Aktivita

- pozorování a měření aktivity tj. NPCH,
- jak často se určité chování projevuje v určitém časovém úseku – jaká je jeho frekvence

Čas

- jak dlouho se určité chování projevuje v daném časovém úseku

Aktivita – pozorování a měření aktivity

Metoda **záznamu frekvence** popř. **metoda
fajfkování = tally method**

Zjišťuje, **jak často se určité chování projevuje**
v určitém časovém úseku – jaká je jeho frekvence
za předem zadaných podmínek (přesně stanovený
časový úsek).

Cíleně se zaznamenává pouze **chování předem
určené.**

Základ metody

- Sledované chování je zaznamenáváno (odfajfkováno) vždy, když se objeví v daném časovém úseku.
- Záznam o chování je opakován podle předem dohodnutých pravidel.

Příklad:

Pozorované chování: **hlasité nekontrolované výkřiky**

Délka pozorování: 30 minut

Záznamy: 9krát

Výpočet frekvence: $\frac{\text{Počet výskytu chování}}{\text{Čas}} = \frac{9}{0,5}$

$= 18$ za

hodinu

Pozorování 1:	10 incidentů za 30 min.	20/hodinu
Pozorování 2:	22 incidentů za hodinu	22/hodinu
Pozorování 3:	5 incidentů za 15 min.	20/hodinu
Pozorování 4:	18 incidentů za 60 min.	18/hodinu

Průměr: 20 incidentů

Užití metody

- a) určení frekvence chování
- b) porovnání frekvence chování v různých situacích
- c) k vyhodnocení, zda je nezbytné věnovat chování pozornost, zda je jeho frekvence natolik vysoká.

NPCH – vykřikování, vstávání z místa, neadekvátní afektivní reakce, házení věcmi, bušení do lavice apod.

Omezení metody

- sleduje chování, které se vyskytuje vysoce frekventovaně – klepání perem, houpání na židli, rozptyl pozornosti apod.
- nevhodná při sledování více projevů nevhodného chování (je třeba více pozorovatelů nebo rozdělit projevy chování)

Výhody metody

- užití ve třídě při výuce, nepotřebuje žádné speciální nástroje
- nepřekrývá se s výukovými aktivitami, nezatěžuje výuku
- může být užita při analýze široké škály NPCH
- vede naši pozornost přirozeným způsobem k výraznějším projevům nežádoucího chování
- může být podkladem pro dlouhodobé záznamy o chování žáka

Zásady při užití metody (fajfkování) měření aktivity - průvodce

- Identifikace a definování chování pro sledování
- Dostatek znalostí o chování žáka
- Rozhodnutí o způsobu pozorování
- Rozhodnutí o osobách – pozorovatelích
- Kalkulace incidentů
- Vytvoření diagramu NPCH

Metoda pozorování v čase

Pozorujeme průběh výskytu určitého chování.

Metoda intervalového vzorku – sleduje, jak často se pozorované chování (NPCH) vyskytuje v předem určených časových intervalech.

Metoda časového vzorku - sleduje časový poměr mezi nežádoucím (sledovaným) a požadovaným chováním.

Metoda intervalového vzorku

- *V jednom týdnu - pozorování 15 minut denně v hodině matematiky.*

15 minutový úsek je rozdělen na 3 pětiminutové intervaly.
1. bude na začátku hodiny, 2. uprostřed, 3. na konci.
Důvodem je podchytit reprezentativní profil chování v hodině.
Každý pětiminutový blok je dále rozdělen na jednodominutové sekce.
- *Žák je sledován v pětiminutovém bloku a na konci každé minuty se zaznamenává, zda se sledovaný projev chování objevuje – lekování (L), šaškování (Š)- když se neobjevuje, záznamový arch zůstává prázdný.*

Získáme časovou proporci času – úkol, lekováním, šaškováním.
- *Když se všechna pozorování v týdenním úseku zprůměrují, získáme přesný výsledek, který odráží, **kolik času v hodině matematiky věnuje žák šaškování a lekování na úkor školní práce.***

Zásady při užití metody intervalového vzorku – průvodce¹

Přesně definovat chování, které má být pozorováno
chování výskyt alespoň několik sekund

Rozhodnout, zda bude sledován jeden nebo více projevů
chování

určit jednoduchý kód pro rozlišení

Udělat rozhodnutí o časových relacích

Kdy se bude pozorování realizovat.

Zda bude realizováno ve více blocích.

Jaký interval bude sledován každý den.

kombinace – např. 5min blok může být rozdělen do deseti
30sekundových intervalů nebo pěti 1minutových atd.

Zásady při užití metody intervalového vzorku - průvodce2

Rozhodnout o formě záznamu dat
záznamový arch (protokol)
způsob záznamu

Pozorování provádět pouze v předem dohodnutých časových blocích

mimo tyto bloky konfliktní chování nezaznamenávat

Kalkulace incidentů

průměr sledovaných projevů chování

Vytvoření diagramu NPCH

tabulka nebo graf,

po provedené intervenci jsou tato data podkladem pro vyhodnocení její účinnosti

Metoda časového vzorku

- Cílem je zjistit časový poměr mezi nežádoucím projevem chování a chováním, které je vyžadováno.
- Průběh pozorování:
  - v pravidelných intervalech určitého časového úseku (většinou v době vyučovací hodiny).
  - intervaly mohou být např. 5 nebo 10 minut
  - záznam výskytu nebo absence sledovaného chování

Příklad užití

Problém žáka: Zírání z okna, lelkování

- ***Pozorování metodou časového vzorku***
- ***Každých 5 minut učitel žáka sleduje, když „zírá“ zaškrtně okénko v záznamovém archu.***
- ***Na konci sledovaného časového úseku můžeme propočítat, jaký je poměr mezi „zíráním z okna (NPCH) a ostatním chováním.***
- ***Počet sledovaných časových úseků*** **10**
- ***Výskyt NPCH*** **6**
- ***Výpočet: Počet výskytu NPCH : počtem intervalů***
6 : 10 = 0,6 = 60%

Závěr: Žák tráví 60% času zíráním z okna.

Výhody užití metody časového vzorku

- Může být užita poměrně jednoduše v průběhu vyučování nebo celého dne.
- Může se různě přizpůsobovat potřebám podle charakteru chování, které má být sledováno i podle profesní zručnosti pozorovatele.
- Může se sledovat souběžně více než jeden typ NPCH.
- Dává možnost poměrně přesného odhadu chování, aniž by byla náročná na dlouhodobé sledování.

Zásady při užití metody časového vzorku – průvodce 1

1) Přesně definovat chování, které má být pozorováno

Sledovat lze pouze chování, které se vyskytuje alespoň několik sekund.

2) Rozhodnout o podmínkách pozorování

Rozhodnout, kolik jevů chování se bude pozorovat.

Určit jednoduchý kód pro jejich rozlišení.

Určit časový úsek pozorování a interval. Např. v jedné hodině po pětiminutových intervalech.

3) Rozhodnout o formě záznamu dat

Záznamový arch (protokol),

Způsob záznamu, zpravidla se pořizuje pouze zaškrtnutím

Zásady při užití metody časového vzorku – průvodce 2

4) Rozhodnout o signálech

Jaký signál (např. budík) bude pozorovateli pomáhat dodržovat termíny pro pozorování.

5) Záznamy – evidence

Záznamy dělat pouze v dohodnutých časech, mimo ně si NPCH nevšímat.

6) Kalkulace incidentů

Na konci pozorování spočítat poměr chování sledovaného a chování ostatního.

7) Vytvoření diagramu NPCH

Zanést NPCH do tabulky nebo grafu, aby mohla být vyhodnocena účinnost intervence.

Příklad užití metody časového vzorku
Pozorování - sledování více projevů NPCH
Podmínky: 50 minut/den, 5 minutový úsek
1 týden

Ch: A=vykřikování, B= fyzický atak na spolužáka, C=dumlání palce

● *Vykřikování*   11   =   22%

●   50   —

● *kopání, štouchání, strkání spolužáků*

19   =   38%

●   50   —

● *dumlání palce*   18   = 36%

●   50   —

celkově: 96%

Jiné metody diagnostiky

Metoda proporce

poměr mezi dvěma určitými způsoby chování

Např. jak často žák nepracuje podle instrukce dané učitelem.

Zjišťujeme poměr mezi všemi zadanými instrukcemi a chováním žáka, kdy se podle nich neřídil. Vždy, když je vydán pokyn učitele, sledujeme žáka, jestli se podle něj chová. Jestli ne, uděláme si záznam.

Výpočet poměru je pak následující:

Počet pokynů

Počet záznamů x 100 =

Metody přímého pozorování

u chování, které se nedá přehlednout, zaměnit

M. pozorování celé třídy

Metoda časového vzorku

Užívá se, když chce učitel změnit chování skupiny.

Jde například o vytvoření časového vzorku o lelkování při ukončování písemného úkolu.

Učitel spočítá žáky, kteří ztrácí čas čekáním na to, až jiní úkol dokončí, zprůměruje ztrátový čas (lelkování).

Situaci řeší např. zadáním alternativních úkolů a po zavedení nového způsobu práce si zkontroluje, zda mělo jeho nové řešení efekt.

M. pozorování celé třídy 2

Metoda vzorku aktivit

- při sledování žáků, kteří ve třídě vykřikují atd.
- každý žák, který vykřikuje, dostane značku
- záznamy se dělají v časových úsecích předem stanovených

Metoda souhrnného časování

- pokud chceme změnit chování, které se týká celé třídy.
- např. jestliže je problém podchytit pozornost žáků na začátku, konci hodiny
- pomocí stopek učitel měří, jak dlouhý je interval mezi jeho pokynem a započítáním pracovní činnosti posledního žáka